

కూనో నేషనల్ పార్క్ మైలురాయి

- **ప్రస్తుత స్థితి:** భారతదేశంలోని చిరుతపులుల (Cheetahs) సంఖ్య 53కి చేరుకుంది. మధ్యప్రదేశ్ లోని కూనో నేషనల్ పార్క్ (KNP)లో నమీబియాకు చెందిన 'జ్వాల' అనే చిరుత ఐదు పిల్లలకు జన్మనిచ్చింది.
- **ప్రాముఖ్యత:** ఇది భారత గడ్డపై జన్మించిన 10వ లీటర్ (సంతానం). ప్రస్తుతం ఉన్న 53 చిరుతలలో 33 పులులు భారతదేశంలో జన్మించినవే.

ప్రాజెక్ట్ చీతా (Project Cheetah): పరీక్షలకు అవసరమైన అంశాలు

1. చారిత్రక నేపథ్యం

- **అంతరింపు:** వేట మరియు ఆవాసాల కోల్పోవడం వల్ల 1952లో భారతదేశంలో ఆసియా చిరుతపులులు అంతరించిపోయినట్లు ప్రకటించారు.
- **పునరుద్ధరణ:** ఇది ప్రపంచంలోనే మొట్టమొదటి ఖండాంతర (Intercontinental) వన్యప్రాణి పునరావాస ప్రాజెక్ట్.

2. మూలం మరియు దేశాలు

- **ప్రారంభం:** సెప్టెంబర్ 17, 2022.
- **మొదటి దశ:** నమీబియా నుండి 8 చిరుతలను తీసుకువచ్చారు.
- **రెండవ దశ:** దక్షిణాఫ్రికా నుండి 12 చిరుతలను తీసుకువచ్చారు (ఫిబ్రవరి 2023).
- **జాతి:** ప్రస్తుతం భారత్ లో ఉన్నవి ఆఫ్రికన్ చిరుతలు (African Cheetahs).

3. అమలు ప్రదేశం: కూనో నేషనల్ పార్క్ (KNP)

- **ప్రాంతం:** మధ్యప్రదేశ్ లోని షియోపూర్ మరియు మొరేనా జిల్లాలు.
- **ఎంపికకు కారణం:** అనుకూలమైన వాతావరణం, ఆహారం (చిటాల్, సాంబార్ వంటి జంతువులు) మరియు కూనో నది ప్రవాహం.

తులనాత్మక పరిశీలన: ఆఫ్రికన్ vs ఆసియా చిరుత

| లక్షణం | ఆఫ్రికన్ చిరుత | ఆసియా చిరుత |
|-------------|-------------------------------------|---|
| IUCN స్థితి | Vulnerable (ప్రమాద అంచున ఉన్నవి) | Critically Endangered (తీవ్రమైన ప్రమాదంలో ఉన్నవి) |
| జనాభా | ~7,000 (ప్రధానంగా దక్షిణ ఆఫ్రికాలో) | కేవలం 40-50 (ఇరాన్‌లో మాత్రమే ఉన్నాయి) |
| పరిమాణం | కొంచెం పెద్దవిగా ఉంటాయి | చిన్నవిగా, సన్నగా ఉంటాయి |

సంరక్షణ సవాళ్లు & భవిష్యత్తు ప్రణాళికలు

- **రెండవ నివాసం:** జనాభా పెరుగుతున్న దృష్ట్యా, చిరుతల కోసం మధ్యప్రదేశ్ లోని గాంధీ సాగర్ వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రాన్ని సిద్ధం చేస్తున్నారు.
 - **నోడల్ ఏజెన్సీ:** నేషనల్ టైగర్ కన్సర్వేషన్ అథారిటీ (NTCA).
నమూనా ప్రశ్నలు (MCQs)
1. ప్రాజెక్ట్ చీతా కోసం మొదట ఎంపిక చేసిన నేషనల్ పార్క్ ఏది? (జవాబు: కూనో నేషనల్ పార్క్)
 2. భారతదేశానికి చిరుతలను ఏ దేశాల నుండి దిగుమతి చేసుకున్నారు? (జవాబు: నమీబియా మరియు దక్షిణాఫ్రికా)
 3. ఆసియా చిరుతలు ప్రస్తుతం ఏ దేశంలో మాత్రమే కనిపిస్తాయి? (జవాబు: ఇరాన్)

కె.ఎన్. పణిక్కర్ (1936-2026): ప్రముఖ చరిత్రకారుడి కన్నుమూత - పోటీ పరీక్షల కోసం సమగ్ర సమాచారం

కె.ఎన్. పణిక్కర్: వ్యక్తిగత మరియు విద్యా నేపథ్యం

- **పూర్తి పేరు:** కండియూర్ నారాయణ పణిక్కర్.
- **జననం:** 1936, గురువాయూర్ (కేరళ) సమీపంలోని తైక్కాడ్.
- **మరణం:** మార్చి 2026, తిరువనంతపురం.
- **విద్య:** రాజస్థాన్ విశ్వవిద్యాలయం నుండి పీహెచ్డీ (Ph.D.) పట్టా పొందారు.



K.N. PANIKKAR (1936 - 2026)

వృత్తిపరమైన మైలురాళ్లు (Academic Career)

- **ప్రధాన సంస్థ:** 1972లో **జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ విశ్వవిద్యాలయం (JNU)**లో చేరారు. అక్కడ చరిత్ర విభాగాధిపతిగా, స్కూల్ ఆఫ్ సోషల్ సైన్సెస్ డీన్‌గా పనిచేశారు.
- **కీలక పదవులు:**
 - వైస్ ఛాన్సలర్ - శ్రీ శంకరాచార్య సంస్కృత విశ్వవిద్యాలయం.
 - వ్యవస్థాపక చైర్మన్ - కేరళ కౌన్సిల్ ఫర్ హిస్టారికల్ రీసెర్చ్ (KCHR).
 - మొదటి వైస్-చైర్‌పర్సన్ - కేరళ రాష్ట్ర ఉన్నత విద్యా మండలి.

పరిశోధనా రంగాలు మరియు రచనలు (Major Works)

పణిక్కర్ గారు ఆధునిక భారత చరిత్ర, వలసవాదం (Colonialism), మరియు సంస్కృతిపై విశేష కృషి చేశారు.

- **ప్రసిద్ధ గ్రంథం:** *Against Lord and State: Religion and Peasant Uprisings in Malabar (1836-1921)*.
 - ఈ పుస్తకం మలబార్ తిరుగుబాటును కేవలం మతపరమైన కోణంలో కాకుండా, భూస్వామ్య వ్యవస్థ మరియు వలస పాలనకు వ్యతిరేకంగా జరిగిన **రైతు పోరాటంగా** విశ్లేషించింది.
- **ప్రధాన అంశాలు:** వలసవాద అధికార నిర్మాణాలు, మతతత్వం (Communalism), మరియు లౌకికవాదం (Secularism) పై ఆయన అనేక వ్యాసాలు రాశారు.

- **సిద్ధాంతం:** ఆయనను ఒక 'ప్రోగ్రెసివ్ ఇంటెలెక్చువల్' (అభ్యుదయ మేధావి)గా పరిగణిస్తారు.

పరీక్షల కోసం గుర్తుంచుకోవాల్సిన కీలక పదాలు

- **మలబార్ తిరుగుబాటు (Malabar Rebellion):** దీనిపై పణిక్కర్ గారి వ్యాఖ్యానం చరిత్రకారులలో విస్తృత చర్చకు దారితీసింది.
- **హిస్టోరియోగ్రఫీ (Historiography):** చరిత్రను రాసే విధానం మరియు విశ్లేషణలో ఆయన మార్కిస్ట్ మరియు సబాల్టర్న (Subaltern) దృక్కోణాలను సమతుల్యం చేశారు.
- **సంస్కృతి మరియు జాతీయవాదం:** వలస పాలన కాలంలో భారతీయ సంస్కృతి ఎలా రూపాంతరం చెందిందో ఆయన లోతుగా అధ్యయనం చేశారు.

నమూనా ప్రశ్నలు (Practice Questions)

1. 'Against Lord and State' అనే ప్రసిద్ధ గ్రంథ రచయిత ఎవరు?
(జవాబు: కె.ఎన్. పణిక్కర్)
2. కె.ఎన్. పణిక్కర్ ఏ విశ్వవిద్యాలయానికి వైస్ ఛాన్సలర్ గా పనిచేశారు?
(జవాబు: శ్రీ శంకరాచార్య సంస్కృత విశ్వవిద్యాలయం)
3. ఇటీవల మరణించిన కె.ఎన్. పణిక్కర్ ఏ రంగానికి చెందిన ప్రముఖులు?
(జవాబు: చరిత్ర మరియు విద్యా రంగం)

PM e-Vidya: సమగ్ర విద్యా మౌలిక సదుపాయాలు

1. నేపథ్యం & ఉద్దేశ్యం

- **ప్రారంభం:** మే 17, 2020 (కోవిడ్ సమయంలో అత్యవసర విద్యా స్పందనగా).
- **నినాదం:** "వన్ నేషన్, వన్ డిజిటల్ ఎడ్యుకేషన్ ఇన్ ఫ్రాస్ట్రక్చర్".
- **లక్ష్యం:** ఇంటర్నెట్ లేని మారుమూల ప్రాంతాలకు కూడా నాణ్యమైన విద్యను డిజిటల్, టీవీ, రేడియో మాధ్యమాల ద్వారా అందించడం. ఇది NEP 2020 లక్ష్యాలకు అనుగుణంగా పనిచేస్తుంది.

2. ప్రధాన స్తంభాలు (Key Pillars)

A. DIKSHA (డిక్షా):

- **పూర్తి పేరు:** Digital Infrastructure for Knowledge Sharing.
- **స్థితి:** పాఠశాల విద్య కోసం భారతదేశపు జాతీయ డిజిటల్ ప్లాట్‌ఫారమ్.
- **విశేషం:** ఇందులో 'QR కోడ్' ఆధారిత ఎనర్జైజ్డ్ పాఠ్యపుస్తకాలు ఉంటాయి. మార్చి 2026 నాటికి 2.00 కోట్ల మంది రిజిస్టర్డ్ వినియోగదారులు ఉన్నారు.

B. SWAYAM (స్వయం):

- **వివరణ:** ఇది భారతదేశపు స్వదేశీ MOOC (Massive Open Online Courses) ప్లాట్‌ఫారమ్.
- **స్థితి:** జనవరి 2026 నాటికి 5.80 కోట్ల ఎన్రోలెంట్స్ నమోదయ్యాయి.
- **క్రెడిట్ ట్రాన్స్‌ఫర్:** UGC నిబంధనల ప్రకారం, ఉన్నత విద్యలో 40% కోర్సులను స్వయం ద్వారా పూర్తి చేయవచ్చు.

C. SWAYAM Prabha (స్వయం ప్రభ):

- **వివరణ:** 24x7 విద్యా కంటెంట్‌ను ప్రసారం చేసే DTH ఛానల్ల సమూహం.
- **ఛానళ్లు:** ప్రస్తుతం 48 ఛానళ్లు అందుబాటులో ఉన్నాయి.
- **ప్రత్యేకత:** వినికెడి లోపం ఉన్నవారి కోసం 'భారతీయ సంజ్ఞా భాష' (ISL) శిక్షణకు ఛానల్ 31 కేటాయించబడింది.

D. SATHEE (సాథీ) పోర్టల్:

- **పూర్తి పేరు:** Self-Assessment, Test, and Help for Entrance Examination.
- **సహకారం:** విద్యా మంత్రిత్వ శాఖ + IIT కాన్పూర్.
- **ఉద్దేశ్యం:** JEE, NEET, SSC, CUET వంటి పోటీ పరీక్షలకు ఉచిత కోచింగ్ మరియు మాక్ టెస్టులు అందించడం.

3. ఇతర మాధ్యమాలు

- **రేడియో & పాడ్‌కాస్ట్లు:** 'ముక్త విద్యా వాణి' (NIOS వెబ్ రేడియో), 'శిక్షా వాణి' (CBSE పాడ్‌కాస్ట్) ద్వారా ఆడియో పాఠాలు.
- **CwSN (ప్రత్యేక అవసరాలు గల పిల్లలు):** వీరి కోసం 'Barkha' రీడింగ్ సిరీస్, DAISY ఫార్మాట్ ఆడియో బుక్స్, మరియు ISL నిఘంటువు అందుబాటులో ఉన్నాయి.

పరీక్షల కోసం క్వీక్ డేటా (Quick Facts for Exams)

| | |
|----------------------|----------------------------------|
| అంశం | గణాంకాలు / విశేషాలు |
| DIKSHA వినియోగదారులు | 2.00 కోట్లు (మార్చి 2026 నాటికి) |
| SWAYAM ఎన్రోలెడ్స్ | 5.80 కోట్లు (జనవరి 2026 నాటికి) |
| స్వయం ప్రభ ఛానళ్లు | 48 DTH ఛానళ్లు |
| SATHEE సహకారం | IIT కాన్పూర్ |
| ISL ఛానల్ | ఛానల్ సంఖ్య 31 |
| పాలసీ లింక్ | జాతీయ విద్యా విధానం (NEP) 2020 |

నమూనా ప్రశ్నలు (Sample MCQs)

- పోటీ పరీక్షల తయారీ కోసం కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రారంభించిన ఉచిత కోచింగ్ పోర్టల్ ఏది?
 - జవాబు: SATHEE (సాథీ).
- PM e-Vidya కింద 'వన్ క్లాస్, వన్ టీవీ ఛానల్' ప్రోగ్రామ్ ఏ ప్లాట్‌ఫారమ్ ద్వారా నడుస్తుంది?
 - జవాబు: SWAYAM PRABHA.
- భారతీయ సంజ్ఞా భాష (ISL) నిఘంటువు మరియు వీడియోలను ఏ పోర్టల్‌లో ప్రధానంగా పొందుపరిచారు?
 - జవాబు: DIKSHA.

ITB బెర్లిన్ 2026: భారత పర్యటక రంగం - ముఖ్యాంశాలు

- ITB బెర్లిన్ అంటే ఏమిటి?

- **పూర్తి పేరు:** Internationale Tourismus-Börse Berlin.
- **ప్రాముఖ్యత:** ఇది ప్రపంచంలోనే అతిపెద్ద ట్రావెల్ ట్రేడ్ షో (ప్రపంచ పర్యాటక ప్రదర్శన).
- **వేదిక:** బెర్లిన్, జర్మనీ (మార్చి 3-5, 2026).

2. ద్వైపాక్షిక సమావేశాలు & వ్యూహాత్మక చర్యలు

కేంద్ర పర్యటక శాఖ మంత్రి శ్రీ గజేంద్ర సింగ్ షెకావత్ ఈ క్రింది వారితో ద్వైపాక్షిక చర్యలు జరిపారు:

- **జర్మనీ:** డాక్టర్ క్రిస్టోఫ్ ఫ్లోస్ (ఫెడరల్ గవర్నమెంట్ కమిషనర్ ఫర్ టూరిజం).
- **ఇండోనేషియా:** విడియంతి పుత్రి వర్ధన (పర్యాటక మంత్రి).
- **UNWTO (ప్రస్తుతం UN టూరిజం):** సెక్రటరీ జనరల్ పైఖా అల్ నవైస్ తో 'సస్టైనబుల్ టూరిజం' (సుస్థిర పర్యాటకం) మరియు 'రీజెనరేటివ్ టూరిజం' గురించి చర్చించారు.

3. జర్మనీతో పర్యాటక సంబంధాలు

- **ర్యాంకు:** భారతదేశానికి పర్యాటకులను పంపే దేశాల్లో జర్మనీ 8వ స్థానంలో ఉంది.
- **గణాంకాలు:** 2025లో జర్మనీ నుండి సుమారు 2,60,000 మంది పర్యాటకులు భారతదేశాన్ని సందర్శించారు.



4. నెట్‌ఫ్లిక్స్ (Netflix) తో భాగస్వామ్యం

భారత పర్యటక శాఖ నెట్‌ఫ్లిక్స్‌తో కలిసి భారతదేశ వైవిధ్యాన్ని ప్రపంచానికి చాటిచెప్పేలా 10 లఘు చిత్రాలను (Short Films) రూపొందించాలని నిర్ణయించింది.

- ITB బెర్లిన్‌లో వీటిలో రెండు లఘు చిత్రాలను విడుదల చేశారు.
- అంశాలు: ఒకటి భారతీయ సంస్కృతి, పండుగలు మరియు వారసత్వంపై కాగా, రెండోది భారతీయ వంటకాల (Cuisine) వైవిధ్యంపై రూపొందించబడింది.

5. ఇండియా పెవిలియన్ - థీమ్ & విశేషాలు

- థీమ్: "Unique and diverse Tourism Experiences of India" (భారతదేశ విశిష్ట మరియు వైవిధ్యభరిత పర్యాటక అనుభవాలు).
- ప్రధానాంశాలు: ఆధ్యాత్మిక మరియు వెల్‌నెస్ (Spiritual & Wellness), వెడ్డింగ్ టూరిజం, అడ్వెంచర్ మరియు ఎకో-టూరిజం.
- భాగస్వామ్య రాష్ట్రాలు: రాజస్థాన్, కేరళ, మధ్యప్రదేశ్, తమిళనాడు, గోవా, ఉత్తరప్రదేశ్, గుజరాత్, ఉత్తరాఖండ్ మరియు కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలైన లడఖ్, అండమాన్ నికోబార్ దీవులు.
- కళలు: సందర్శకులను ఆకర్షించడానికి మెహందీ, బ్లాక్ ప్రింటింగ్ మరియు కాలిగ్రఫీ వంటి కృత్యాలను ప్రదర్శించారు.

పరీక్షల కోసం క్వీక్ ఫాక్ట్స్ (Quick Facts)

| అంశం | వివరాలు |
|---------------------|-------------------------|
| నిర్వహించిన ప్రదేశం | బెర్లిన్, జర్మనీ |
| కేంద్ర మంత్రి | గజేంద్ర సింగ్ షెకావత్ |
| భాగస్వామ్య సంస్థ | నెట్‌ఫ్లిక్స్ (Netflix) |

| | |
|-------------------|--|
| అంశం | వివరాలు |
| ముఖ్య ఉద్దేశ్యం | భారతదేశాన్ని "365 డేస్ గ్లోబల్ ట్రావెల్ డెస్టినేషన్"గా మార్చడం |
| ముఖ్యమైన మార్కెట్ | జర్మనీ (8వ స్థానం) |

నమూనా ప్రశ్నలు (MCQs)

- ప్రపంచంలోనే అతిపెద్ద ట్రావెల్ ఎగ్జిబిషన్ 'ITB 2026' ఎక్కడ నిర్వహించబడింది?
 - జవాబు: బెర్లిన్, జర్మనీ.
- భారత పర్యటక రంగాన్ని ప్రచారం చేయడానికి కేంద్ర పర్యటక శాఖ ఏ ప్రముఖ ఓటిటి (OTT) సంస్థతో ఒప్పందం చేసుకుంది?
 - జవాబు: నెట్ఫ్లిక్స్ (Netflix).
- భారత పర్యటక మార్కెట్లో జర్మనీ ఎన్నో అతిపెద్ద పర్యాటక వనరుగా ఉంది?
 - జవాబు: 8వ స్థానం.

దివ్యాంగ్ సహారా యోజన (Divyang Sahara Yojana): కీలక అంశాలు

1. పథకం నేపథ్యం & ఉద్దేశ్యం

- నేపథ్యం:** ఇది 2026-27 కేంద్ర బడ్జెట్ ప్రతిపాదనల అమలులో భాగంగా తీసుకువచ్చిన నూతన చొరవ.
- ఉద్దేశ్యం:** దివ్యాంగులకు (Persons with Disabilities) అత్యాధునిక సహాయక పరికరాలను (Assistive Technologies) అందించడం ద్వారా వారిని ఆర్థికంగా, సామాజికంగా సాధికారులను చేయడం.
- నినాదం:** సంక్షేమం నుండి దేశ నిర్మాణంలో భాగస్వామ్యం వైపు (Moving from Welfare to Partnership).

2. ప్రధాన స్తంభాలు (Four Pillar Framework)

సహాయక సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని విస్తరించడానికి నిపుణులు నాలుగు సూత్రాలను ప్రతిపాదించారు:

1. **Aspiration (ఆకాంక్ష):** దివ్యాంగుల అవసరాలను గుర్తించడం.
2. **Availability (లభ్యత):** పరికరాలు సులభంగా దొరికేలా చూడటం.
3. **Affordability (అందుబాటు ధర):** తక్కువ ధరకే నాణ్యమైన పరికరాలను అందించడం.
4. **Awareness (అవగాహన):** పథకాలు మరియు సాంకేతికతపై ప్రజల్లో చైతన్యం కల్పించడం.

3. ముఖ్యాంశాలు & మౌలిక సదుపాయాలు

- **PM Divyasha-Vayoshri Kendras:** వీటిని 'అసిస్టివ్ టెక్నాలజీ సర్వీస్ హబ్స్'గా విస్తరిస్తారు. ఇక్కడ పరికరాల అంచనా, తయారీ మరియు నిర్వహణ సేవలు అందుతాయి.
- **Assistive Technology Marts:** దివ్యాంగులు తమకు నచ్చిన, అవసరమైన పరికరాలను స్వయంగా చూసి, పరీక్షించి ఎంచుకునేలా ఈ మార్కెట్లను ఏర్పాటు చేస్తారు.
- **ALIMCO పాత్ర:** ఆర్టిఫిషియల్ లింబ్స్ మాన్యుఫ్యాక్చరింగ్ కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా (ALIMCO) ద్వారా స్వదేశీ తయారీని ప్రోత్సహిస్తారు.
- **R&D సెంటర్:** ఆంధ్రప్రదేశ్ మెడ్టెక్ జోన్ (Visakhapatnam) లో ప్రత్యేక పరిశోధన మరియు అభివృద్ధి కేంద్రం ఏర్పాటు కానుంది.

4. అత్యాధునిక పరికరాల పంపిణీ

గతంలోని ADIP పథకం తరహాలోనే, ఈ పథకం కింద ఆధునిక పరికరాలను అందిస్తారు:

- మోటరైజ్డ్ వీల్ చైర్లు, ఈ-స్కూటర్లు.
- మయోఎలక్ట్రిక్ చేతులు (Myoelectric Hands).
- అధునాతన ఆర్థోటిక్ సిస్టమ్స్.

పరీక్షల కోసం క్విక్ నోట్స్ (Quick Facts)

| | |
|-----------------|--|
| అంశం | వివరాలు |
| మంత్రిత్వ శాఖ | కేంద్ర సామాజిక న్యాయం మరియు సాధికారత మంత్రిత్వ శాఖ |
| ముఖ్య ఉద్దేశ్యం | దివ్యాంగులకు సహాయక సాంకేతికత (Assistive Tech) అందించడం |
| పరిశోధన కేంద్రం | విశాఖపట్నం (AMTZ) |
| నోడల్ ఏజెన్సీ | ALIMCO |
| కీలక నిబంధన | దివ్యాంగుల హక్కుల చట్టం (RPwD Act) కి అనుగుణంగా |

నమూనా ప్రశ్నలు (MCQs)

- 'దివ్యాంగ్ సహారా యోజన' కింద అసిస్టివ్ టెక్నాలజీ R&D కేంద్రాన్ని ఎక్కడ ఏర్పాటు చేయాలని ప్రతిపాదించారు?
 - జవాబు: విశాఖపట్నం (ఆంధ్రప్రదేశ్ మెడ్ టెక్ జోన్).
- దివ్యాంగులకు సహాయక పరికరాలను తయారు చేసే కేంద్ర ప్రభుత్వ రంగ సంస్థ ఏది?
 - జవాబు: ALIMCO (Artificial Limbs Manufacturing Corporation of India).
- దివ్యాంగ్ సహారా యోజన అమలులో నిపుణులు సూచించిన '4-Pillar' ఫ్రేమ్వర్క్ లో లేనిది ఏది?
 - (A) Aspiration (B) Affordability (C) Accountability (D) Awareness
 - జవాబు: (C) Accountability (సరైనవి: Aspiration, Availability, Affordability, Awareness).

నషా ముక్తి భారత్ అభియాన్ (NMBA): సమగ్ర సమాచారం

1. నేపథ్యం & ఉద్దేశ్యం

- ప్రారంభం: ఆగస్టు 15, 2020.
- ఉద్దేశ్యం: భారతదేశాన్ని మాదకద్రవ్యాల రహిత దేశంగా మార్చడం. ముఖ్యంగా యువత, విద్యా సంస్థలు మరియు సమాజంలో అవగాహన కల్పించడం.
- నిర్వహణ: సామాజిక న్యాయం మరియు సాధికారత మంత్రిత్వ శాఖ.

2. నూతన లక్ష్యాలు (ఆగస్టు 2025 తర్వాత)

5వ ఏట అడుగుపెట్టిన సందర్భంగా ప్రభుత్వం ఈ క్రింది అంశాలపై దృష్టి సారించింది:

- మాస్టర్ వాలంటీర్లు: యువతకు శిక్షణ మరియు సామర్థ్య పెంపు.
- టార్గెటెడ్ ఇంటర్వెన్షన్: డ్రగ్స్ కు లోనయ్యే అవకాశం ఉన్న సమూహాలపై ప్రత్యేక దృష్టి.
- సాంకేతికత: నాణ్యమైన డీ-అడ్విజన్, పునరావాసం మరియు టెలి-మెడిసిన్ సేవలు.
- సహకారం: ఆధ్యాత్మిక సంస్థలు మరియు వివిధ మంత్రిత్వ శాఖల సమన్వయం.

3. కీలక సర్వేలు & AI పాత్ర

- 2వ జాతీయ సర్వే: దేశంలో మాదకద్రవ్యాల వినియోగంపై రెండో జాతీయ స్థాయి సర్వేను నిర్వహించే బాధ్యతను AIIMS (NDDTC) కు అప్పగించారు. ఇది జిల్లా స్థాయి వరకు గణాంకాలను అందిస్తుంది.
- AI-ఆధారిత విశ్లేషణ: అత్యధికంగా డ్రగ్స్ సమస్య ఉన్న జిల్లాలను గుర్తించడానికి AI (కృత్రిమ మేధ)ను AIIMS ఉపయోగిస్తోంది.

4. సంస్థాగత సంస్కరణలు

- NGO దర్పణ్ పోర్టల్: ప్రభుత్వ గ్రాంట్లు పొందే స్వచ్ఛంద సంస్థలు తప్పనిసరిగా నీతి ఆయోగ్ యొక్క 'NGO Darpan' పోర్టల్లో నమోదు చేసుకోవాలి.
- NABH అక్రిడిటేషన్: డీ-అడ్విజన్ కేంద్రాల నాణ్యతను పెంచడానికి 'నేషనల్ అక్రిడిటేషన్ బోర్డ్ ఫర్ హాస్పిటల్స్' (NABH) ద్వారా గుర్తింపు పొందడం తప్పనిసరి.
- పునరావాస కేంద్రాలు: IRCA (ఇంటిగ్రేటెడ్ రిహాబిలిటేషన్ సెంటర్ ఫర్ అడ్విజ్) మరియు DDAC (డిస్ట్రిక్ట్ డీ-అడ్విజన్ సెంటర్)ల ద్వారా బాధితులకు నైపుణ్యాభివృద్ధి మరియు ఉపాధి అవకాశాలు కల్పిస్తారు.

గణాంకాలు - ఆంధ్రప్రదేశ్ & తెలంగాణ (Annexure-I)

గత మూడు ఏళ్లలో డీ-అడిక్షన్ కేంద్రాల ద్వారా ప్రయోజనం పొందిన వారి సంఖ్య:

| రాష్ట్రం | 2022-23 | 2023-24 | 2024-25 |
|-------------------|----------|----------|----------|
| ఆంధ్రప్రదేశ్ | 20,036 | 48,094 | 76,061 |
| తెలంగాణ | 6,174 | 6,995 | 12,032 |
| భారతదేశం (మొత్తం) | 3,39,585 | 5,81,813 | 7,98,893 |

పరీక్షల కోసం క్వీక్ ఫాక్ట్స్ (Quick Facts)

| | |
|----------------------------|---|
| అంశం | వివరాలు |
| నోడల్ ఏజెన్సీ | సామాజిక న్యాయం మరియు సాధికారత మంత్రిత్వ శాఖ |
| సర్వే నిర్వహిస్తున్న సంస్థ | NDDTC, AIIMS |
| ప్రధాన చొరవ | NAPDDR (National Action Plan for Drug Demand Reduction) |
| అక్రిడిటేషన్ బాధ్యత | NABH |

నమూనా ప్రశ్నలు (MCQs)

- 'నషా ముక్త భారత్ అభియాన్' కింద జిల్లాల వారీగా మాదకద్రవ్యాల వినియోగాన్ని అంచనా వేయడానికి సర్వే నిర్వహిస్తున్న సంస్థ ఏది?
 - జవాబు: AIIMS (National Drug Dependence Treatment Centre).
- ప్రభుత్వ గ్రాంట్లు పొందే NGOలు ఏ పోర్టల్లో నమోదు చేసుకోవడం తప్పనిసరి?

- జవాబు: NGO Darpan (నీతి ఆయోగ్).
- 3. NMBA లో భాగంగా ఉన్న 'IRCA' పూర్తి రూపం ఏమిటి?
- జవాబు: Integrated Rehabilitation Centre for Addicts.

SMILE పథకం: బిచ్చగాళ్ల సమగ్ర పునరావాసం

1. పథకం నేపథ్యం

- ప్రధాన పథకం: SMILE (Support for Marginalized Individuals for Livelihood and Enterprise).
- ఉప-పథకం: "బిచ్చాటనలో నిమగ్నమైన వ్యక్తుల సమగ్ర పునరావాసం" (Comprehensive Rehabilitation of Persons Engaged in the Act of Begging).
- ప్రారంభ తేదీ: అక్టోబర్ 23, 2023.

2. అమలు యంత్రాంగం

- అమలు చేసే అధికారాలు: జిల్లా యంత్రాంగం, పట్టణ స్థానిక సంస్థలు (ULBs), మున్సిపల్ కార్పొరేషన్లు.
- భాగస్వామ్య సంస్థలు: ఎంపిక చేయబడిన స్వచ్ఛంద సంస్థలు (NGOs) క్షేత్రస్థాయిలో పని చేస్తాయి.

3. పునరావాస ప్రక్రియ (Rehabilitation Process)

ఈ పథకం కింద కేవలం ఆహారం, ఆశ్రయం మాత్రమే కాకుండా శాశ్వత పరిష్కారం కోసం ఈ క్రింది చర్యలు చేపడతారు:

- సర్వే మరియు గుర్తింపు: బాధితులను గుర్తించడం.
- రక్షణ మరియు కౌన్సెలింగ్: వారిని రక్షించి, మానసిక ధైర్యాన్ని నింపడం.
- నైపుణ్యాభివృద్ధి: స్థానిక డిమాండ్‌ను బట్టి కార్పెంటరీ, టైలరింగ్, వంట, గార్డెనింగ్, సెక్యూరిటీ సర్వీసెస్, ఈ-రిక్షా డ్రైవింగ్ వంటి రంగాల్లో శిక్షణ.
- ఆర్థిక స్వయంప్రతిపత్తి: స్వయం సహాయక బృందాల (SHGs) ఏర్పాటు మరియు బ్యాంక్ లింకేజీ ద్వారా ఆర్థిక సహాయం.

4. తాజా గణాంకాలు (Annexure-I ముఖ్యాంశాలు)

- మొత్తం గుర్తించిన వారు: 31,055 మంది.
- రక్షించబడిన వారు: 9,855 మంది (వీరిలో 2,480 మంది పిల్లలు ఉన్నారు).
- పిల్లల పునరావాసం: పిల్లలను వారి కుటుంబాలతో చేర్చడం లేదా చైల్డ్ వెల్ఫేర్ కమిటీల (CWC) ముందు హాజరుపరచడం జరుగుతుంది.

తెలుగు రాష్ట్రాల గణాంకాలు:

| రాష్ట్రం | గుర్తించిన వారు | పునరావాసం పొందిన వారు | వేతన ఉపాధి (Wage) | స్వయం ఉపాధి (Self) |
|--------------|-----------------|-----------------------|-------------------|--------------------|
| ఆంధ్రప్రదేశ్ | 2,569 | 653 | 400 | 50 |
| తెలంగాణ | 580 | 53 | 53 | 0 |

పరీక్షల కోసం క్విక్ నోట్స్ (Quick Facts)

| | |
|----------------------------|---|
| అంశం | వివరాలు |
| నోడల్ మంత్రిత్వ శాఖ | సామాజిక న్యాయం మరియు సాధికారత మంత్రిత్వ శాఖ |
| ప్రధాన పథకం | SMILE |
| లక్ష్యం | భిక్షాటన రహిత సమాజం మరియు గౌరవప్రదమైన జీవనోపాధి |
| కన్వర్జెన్స్ (Convergence) | ఇతర కేంద్ర, రాష్ట్ర పథకాలతో (వృద్ధాశ్రమాలు, డీ-అడిక్షన్ సెంటర్లు) అనుసంధానం |

నమూనా ప్రశ్నలు (MCQs)

1. బిచ్చగాళ్ల పునరావాసం కోసం కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రారంభించిన ఉప-పథకం ఏ ప్రధాన పథకంలో భాగం?
 - జవాబు: SMILE (Support for Marginalized Individuals for Livelihood and Enterprise).
2. SMILE పథకం కింద రక్షించబడిన పిల్లలను ఏ కమిటీల ముందు హాజరుపరుస్తారు?
 - జవాబు: చైల్డ్ వెల్ఫేర్ కమిటీలు (Child Welfare Committees - CWC).
3. SMILE పథకం ఎప్పటి నుండి అమలులోకి వచ్చింది?
 - జవాబు: అక్టోబర్ 23, 2023.

కోల్కతా పోర్ట్ బాస్కుల్ వంతెన (Bascule Bridge) పునరుద్ధరణ

1. ప్రాజెక్ట్ నేపథ్యం

- స్థలం: శ్యామ ప్రసాద్ ముఖర్జీ పోర్ట్ (కోల్కతా పోర్ట్).
- మొత్తం వ్యయం: ₹117.54 కోట్లు.
- ఆమోదించిన వారు: కేంద్ర మంత్రి శ్రీ గజేంద్ర సింగ్ షెకావత్ (పోర్ట్స్, షిప్పింగ్ మరియు జలమార్గాలు).
- నినాదం: "వీరాసత్ బీ, వికాస్ బీ" (Virasat bhi, Vikas bhi) - వారసత్వాన్ని కాపాడుతూనే ఆధునిక అభివృద్ధిని సాధించడం.

2. బాస్కుల్ వంతెన ప్రత్యేకతలు

- ఇది సుమారు 60 ఏళ్ల నాటి చారిత్రాత్మక వంతెన.
- దీనిని మొదట Wagner-Biro Bridge Systems AG అనే సంస్థ నిర్మించింది.
- Bascule Bridge అంటే: ఇది ఒక రకమైన 'డ్రాబ్రిడ్జ్'. ఓడలు వెళ్ళడానికి వీలుగా వంతెన రెక్కలు (Leaves) పైకి లేస్తాయి.

3. నిధులు మరియు అమలు

- సాగరమాల కార్యక్రమం (Sagarmala Programme): ఈ ప్రాజెక్టుకు సాగరమాల పథకం కింద కేంద్ర ప్రభుత్వం సుమారు ₹41 కోట్ల ఆర్థిక సహాయం అందిస్తుంది.
- అమలు చేసే సంస్థ: రైల్ వికాస్ నిగమ్ లిమిటెడ్ (RVNL).
- కాంట్రాక్ట్ పొందిన సంస్థ: ముంబైకి చెందిన M/s H & H Fressinet.

4. ప్రాముఖ్యత (Significance)

- **కోల్కతా డాక్ సిస్టమ్ (KDS):** వంతెన పునరుద్ధరణ ద్వారా డాక్ సిస్టమ్లో కార్గో మరియు వాహనాల రాకపోకలు మరింత వేగంగా, సురక్షితంగా సాగుతాయి.
- **మౌలిక సదుపాయాల ఆధునీకరణ:** పాత నిర్మాణాన్ని పటిష్టం చేస్తూనే, ఎలక్ట్రో-మెకానికల్ వ్యవస్థలను ఆధునీకరించి పోర్ట్ సామర్థ్యాన్ని పెంచుతారు.
- **సముద్ర వాణిజ్యం:** భారతదేశంలోని అత్యంత పాత మరియు రద్దీగా ఉండే ఓడరేవుల్లో ఒకటైన కోల్కతా పోర్ట్లో లాజిస్టిక్స్ కార్యకలాపాలను ఇది బలోపేతం చేస్తుంది.

పరీక్షల కోసం క్విక్ ఫాక్ట్స్ (Quick Facts)

| అంశం | వివరాలు |
|---------------|--|
| వంతెన పేరు | బాస్కుల్ వంతెన (Bascule Bridge) |
| ఓడరేవు | శ్యామ ప్రసాద్ ముఖర్జీ పోర్ట్ (కోల్కతా) |
| పథకం | సాగరమాల (Sagarmala) |
| మంత్రిత్వ శాఖ | కేంద్ర ఓడరేవులు, పిప్పింగ్ మరియు జలమార్గాల మంత్రిత్వ శాఖ |

నమూనా ప్రశ్నలు (MCQs)

1. ఇటీవల ₹117 కోట్ల వ్యయంతో పునరుద్ధరణకు ఆమోదం పొందిన చారిత్రాత్మక బాస్కుల్ వంతెన ఏ ఓడరేవులో ఉంది?
 - జవాబు: శ్యామ ప్రసాద్ ముఖర్జీ పోర్ట్ (కోల్కతా).
2. బాస్కుల్ వంతెన పునరుద్ధరణ ప్రాజెక్టును ఏ కేంద్ర పథకం కింద పాక్షికంగా నిధులు సమకూరుస్తున్నారు?
 - జవాబు: సాగరమాల కార్యక్రమం.
3. కోల్కతా పోర్ట్ వంతెన పునరుద్ధరణను ఏ ప్రభుత్వ రంగ సంస్థ (PSU) అమలు చేస్తోంది?

- **జవాబు:** RVNL (Rail Vikas Nigam Limited).

MGNREGS నుండి VB-G RAM G కి మార్పు: కీలక విశేషాలు

1. నూతన చట్టం పేరు

- **పూర్తి పేరు:** వికసిత్ భారత్ - గ్యారెంటీ ఫర్ రోజ్ గార్ అండ్ అజీవిక మిషన్ (గ్రామీణ) - VB-G RAM G (Viksit Bharat – Guarantee for Rozgar and Ajeevika Mission (Gramin)).
- **చట్టం:** VB-G RAM G చట్టం, 2025.

2. పరివర్తన నిబంధనలు (Transitional Provisions)

- **సెక్షన్ 37:** ఈ కొత్త చట్టంలోని సెక్షన్ 37 ప్రకారం మహాత్మా గాంధీ జాతీయ గ్రామీణ ఉపాధి హామీ చట్టం (MGNREGA) కింద ఉన్న పనులు, ఆస్తులు, నిధులు, రికార్డులు మరియు బాధ్యతలు అన్నీ కొత్త వ్యవస్థలోకి బదిలీ అవుతాయి.
- **ఉద్దేశ్యం:** పాత పథకం నుండి కొత్త పథకానికి మారే ప్రక్రియలో ఎటువంటి ఆటంకాలు కలగకుండా చూడటం.

3. ఉపాధి హామీ కొనసాగింపు

- ప్రస్తుతం MGNREGS కింద ఉపాధి పొందుతున్న కూలీలకు ఎటువంటి అంతరాయం కలగకుండా, VB-G RAM G చట్టం కింద **గ్యారెంటీ వేతన ఉపాధి (Guaranteed Wage Employment)** కొనసాగుతుంది.
- కూలీల హక్కులకు భంగం కలగకుండా ప్రభుత్వం వివరణాత్మక నిబంధనలను రూపొందిస్తోంది.

పోటీ పరీక్షల కోసం క్వీక్ ఫాక్ట్స్ (Quick Facts)

| | |
|----------------|-------------------------|
| పాత పథకం | కొత్త పథకం (2025 నుండి) |
| MGNREGA (2005) | VB-G RAM G (2025) |

| | |
|----------------------------|--|
| పాత పథకం | కొత్త పథకం (2025 నుండి) |
| వేతన ఉపాధి మాత్రమే ప్రధానం | ఉపాధి (Rozgar) + జీవనోపాధి (Aajeevika) మిషన్ |
| సెక్షన్ 37 | పరివర్తన (Transition) నిబంధనలకు సంబంధించింది |

నమూనా ప్రశ్నలు (MCQs)

1. MGNREGA స్థానంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం తీసుకువచ్చిన కొత్త ఉపాధి హామీ చట్టం ఏది?

- **జవాబు:** వికసిత భారత్ - గ్యారెంటీ ఫర్ రోజ్ గార్ అండ్ అజీవిక మిషన్ (గ్రామీణ) - VB-G RAM G Act, 2025.

2. VB-G RAM G చట్టంలోని ఏ సెక్షన్ MGNREGA నుండి ఆస్తులు మరియు నిధుల బదిలీ గురించి వివరిస్తుంది?

- **జవాబు:** సెక్షన్ 37.

3. ఈ కొత్త చట్టం ప్రధానంగా దేనిపై దృష్టి పెడుతుంది?

- **జవాబు:** గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో వేతన ఉపాధి (Employment) మరియు జీవనోపాధి (Livelihood) రెండింటిపై.

డిజిటల్ విలేజ్ & రూరల్ కనెక్టివిటీ: కీలక అంశాలు

1. భారత్ నెట్ ప్రాజెక్ట్ (BharatNet Project)

- **లక్ష్యం:** దేశంలోని అన్ని గ్రామ పంచాయతీలకు (GPs) హై-స్పీడ్ బ్రాడ్ బ్యాండ్ కనెక్టివిటీని అందించడం.
- **ప్రస్తుత స్థితి (ఫిబ్రవరి 2026 నాటికి):** దేశవ్యాప్తంగా 2,17,805 గ్రామ పంచాయతీలు సర్వీస్ రెడీగా ఉన్నాయి.

- **సవరించిన భారత్ నెట్ (ABP):** ఆగస్టు 4, 2023న ఆమోదించబడిన ఈ ప్రోగ్రామ్ ద్వారా మిగిలిన గ్రామ పంచాయతీలకు మరియు డిమాండ్ ఉన్న గ్రామాలకు ఇంటర్నెట్ సౌకర్యాన్ని కల్పిస్తున్నారు.

2. 4G శాచురేషన్ ప్రాజెక్ట్ (4G Saturation Project)

- **విశేషం:** ఇంటర్నెట్ సదుపాయం లేని మారుమూల గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో మొబైల్ సేవలను అందించడం.
- **పురోగతి:** ఫిబ్రవరి 2026 నాటికి 24,263 మొబైల్ టవర్లు మారుమూల ప్రాంతాల్లో ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి.

3. సముద్రగర్భ ఆప్టికల్ ఫైబర్ (Submarine OFC)

దీపకల్ప ప్రాంతాల్లో కనెక్టివిటీని పెంచడానికి చేపట్టిన ప్రధాన ప్రాజెక్టులు:

- **చెన్నై - అండమాన్ & నికోబార్:** 2312 కి.మీ పొడవైన సముద్రగర్భ కేబుల్.
- **కొచ్చి - లక్షద్వీప్:** 1869 కి.మీ పొడవైన కేబుల్.
- దీనివల్ల ఈ దీవుల్లో 4G/5G మరియు హై-స్పీడ్ డేటా సేవలు అందుబాటులోకి వచ్చాయి.

4. డిజిటల్ భారత్ నిధి (Digital Bharat Nidhi - DBN)

- **నేపథ్యం:** గతంలో దీనిని USOF (Universal Service Obligation Fund) అని పిలిచేవారు.
- **విధులు:** గ్రామీణ మరియు మారుమూల ప్రాంతాల్లో టెలికాం సేవలను విస్తరించడానికి ఈ నిధి నుండి ఆర్థిక సహాయం అందిస్తారు.

5. ఐటీ ఆధారిత పరిష్కారాలు (IT Solutions)

గ్రామీణాభివృద్ధి శాఖ NIC, CDAC మరియు DIC ల సహకారంతో డిజిటల్ గవర్నెన్స్ సేవలను అందిస్తోంది:

- **ఆఫ్ లైన్ సామర్థ్యం:** ఇంటర్నెట్ లేని ప్రాంతాల్లో కూడా సేవలు పొందేలా టెక్నాలజీ రూపకల్పన.
- **దివ్యాంగ్ డ్రెండ్లీ:** వికలాంగులకు అనుకూలమైన ప్లాట్ ఫారమ్ లు.
- **బహుభాషా సౌకర్యం:** స్థానిక భాషల్లో సేవలు పొందే వీలు.

పరిక్షల కోసం క్విక్ నోట్స్ (Quick Facts)

| అంశం | వివరాలు |
|------------------------|--|
| నిధుల మూలం | డిజిటల్ భారత్ నిధి (DBN) |
| సర్వీస్ రెడీ పంచాయతీలు | 2,17,805 (ఫిబ్రవరి 2026 నాటికి) |
| నోడల్ సంస్థలు | NIC, CDAC, Digital India Corporation |
| ప్రధాన ఉద్దేశ్యం | డిజిటల్ డివైడ్ (Digital Divide) ను తగ్గించడం |

నమూనా ప్రశ్నలు (MCQs)

- భారతదేశంలో గ్రామ పంచాయతీలకు బ్రాడ్ బ్యాండ్ అందించే ప్రాజెక్ట్ పేరు ఏమిటి?
 - జవాబు: భారత్ నెట్ (BharatNet).
- గతంలో ఉన్న USOF (Universal Service Obligation Fund)ను ప్రస్తుతం ఏ పేరుతో పిలుస్తున్నారు?
 - జవాబు: డిజిటల్ భారత్ నిధి (Digital Bharat Nidhi - DBN).
- కొచ్చి నుండి ఏ దీవుల మధ్య సముద్రగర్భ ఆప్టికల్ ఫైబర్ కేబుల్ నెట్ వర్క్ ను ఏర్పాటు చేశారు?
 - జవాబు: లక్షద్వీప్ దీవులు.

Source: PIB